

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра менеджменту і адміністрування

О. В. Дикань, Т. М. Глушенко, М. В. Гараєв

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Конспект лекцій

Харків – 2021

Дикань О. В., Глушенко Т. М., Гараєв М. В. огли.
Інфраструктура ринкової економіки: Конспект лекцій. – Харків:
УкрДУЗТ, 2021. – 49 с.

У конспекті лекцій розглянуто сутність поняття ринку, складові ринкової економіки, визначено фактори, що сприяли формуванню ринкової економіки та ринкових відносин; виділено види інфраструктури ринку, розкрито її функції та складові елементи.

Рекомендується для студентів спеціальності 273 «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» факультету економіки транспорту.

Л. 1, бібліогр. 27 назв.

Конспект лекцій розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри менеджменту і адміністрування 01 лютого 2021 р., протокол № 7.

Рецензент

проф. О. Г Кірдіна

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Тематичний план курсу.....	6
Тема 1. Структура ринкової економіки.....	6
1.1 Сутність ринку.....	6
1.2 Структура ринку.....	8
Тема 2. Інфраструктура ринку.....	12
2.1 Сутність поняття «ринкова інфраструктура», її функції..	12
2.2 Передумови виокремлення інфраструктури.....	14
2.3 Ознаки виробничої інфраструктури.....	16
2.4 Ознаки соціальної інфраструктури.....	17
2.5 Структурні елементи інфраструктури.....	18
Тема 3. Товарні біржі.....	20
3.1 Поняття «товарна біржа» та етапи розвитку.....	21
3.2 Механізм функціонування товарної біржі.....	22
Тема 4. Фондові біржі.....	24
4.1 Сутність поняття «фондова біржа».....	24
4.2 Правила організації фондової біржі.....	25
Тема 5. Біржі праці.....	27
5.1 Методологія поняття «біржа праці».....	27
5.2 Біржа праці та безробіття.....	29
Тема 6. Національний банк України.....	31
6.1 Поняття «кредитно-банківська система».....	31
6.2 Основні функції та операції Національного банку України.....	32
Тема 7. Комерційні банки, спеціальні кредитно-фінансові інститути.....	35
7.1 Комерційні банки, їхні операції та послуги.....	35
7.2 Спеціальні кредитно-фінансові інститути.....	38
Тема 8. Торгово-промислова палата України.....	39
8.1 Поняття «торгово-промислова палата».....	39
8.2 Цілі і завдання торгово-промислової палати України.....	40
Тема 9. Бізнес-асоціації.....	41
9.1 Бізнес-асоціації.....	41
9.2 Переваги бізнес-асоціацій.....	42
Тема 10. Громадські об'єднання підприємців.....	43

10.1 Громадські об'єднання підприємців, напрями діяльності.....	43
10.2 Завдання громадських організацій у сфері розвитку підприємництва.....	43
Контрольні питання.....	45
Список літератури.....	47

ВСТУП

Розвиток ринкової економіки, ускладнення структури ринку об'єктивно обумовили формування та удосконалення його інфраструктури. Широка мережа бірж, банків, інвестиційних та інноваційних фондів, довірчих товариств, страхових компаній, брокерських і дилерських фірм, торгових домів, пенсійних фондів та інших інститутів складає систему взаємозалежних спеціалізованих організацій, що обслуговують потоки товарів, послуг, інформації, грошей, цінних паперів, нерухомості, землі та робочої сили.

Серед елементів інфраструктури ринкової економіки своїм впливом на функціонування окремих ринків виділяються товарні і фондові біржі, біржі праці, організовані у формі центрів зайнятості, а також банківська система, що включає Національний банк України і розгалужену мережу комерційних банків. Тому в запропонованому курсі особлива увага приділяється різним видам бірж, механізмам їх функціонування, принципам діяльності, операціям, проведеним у процесі її здійснення. Крім того, широко висвітлена кредитно-грошова політика і регулювальна функція Національного банку України, кредитна й інвестиційна діяльність комерційних банків.

Розроблення тексту лекцій за курсом «Інфраструктура ринкової економіки» викликано відсутністю в економічній літературі комплексного викладення питань ринкової інфраструктури з урахуванням особливостей функціонування окремих інститутів українського національного ринку.

Цей конспект розрахований на студентів, які спеціалізуються в галузі менеджменту, і має на меті поглибити їхні знання у сфері економіки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Тема 1. Структура ринкової економіки

Тема 2. Інфраструктура ринку

Тема 3. Товарні біржі

Тема 4. Фондові біржі

Тема 5. Біржі праці

Тема 6. Національний банк України

Тема 7. Комерційні банки

Тема 8. Торгово-промислова палата України

Тема 9. Бізнес-асоціації

Тема 10. Громадські об'єднання підприємців

ТЕМА 1. Структура ринкової економіки

План

1.1 Сутність ринку.

1.2 Структура ринку.

1.1 Сутність ринку

Ринок – це система економічних зв'язків між господарчими суб'єктами, що базується на мінових відносинах і платності всіх благ і послуг.

Сутність ринку:

- механізм взаємодії покупців і продавців на основі попиту і пропозиції;
- у вузькому значенні – відносини між покупцями і продавцями при купівлі-продажу в певний час і в конкретному місці на основі попиту і пропозиції;
- у широкому значенні – система відтворення, що функціонує під впливом попиту і пропозиції;
- сфера обміну всередині країни і між країнами, що пов'язує між собою виробників і споживачів продукції та послуг.

Разом з ринком національну економіку становить також сукупність усіх безоплатних відносин, що включає податки, соціальні виплати, субсидії, дарування і бюджети всіх рівнів. Безоплатні відносини впливають на ринок, тому що отримані фізичними і юридичними особами на безоплатній основі грошові ресурси збільшують попит на ті чи інші товари, послуги, цінні папери тощо.

Для того щоб ринок був цілком вільним, він повинен відповідати ряду вимог: доступ на ринок будь-якого товаровиробника і вільний вихід з нього; відсутність прояву монополії; вільний доступ до вичерпної інформації про ринкову ситуацію; абсолютна мобільність матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів; однорідність однойменних продуктів; недопущення втручання держави в економічні відносини суб'єктів ринку.

Повне виконання перерахованих вище умов нереально, тому вільний ринок – це лише абстракція, ідеал, якого неможливо досягти. У дійсності існує конкретний, конкурентний, більшою чи меншою мірою регульований ринок, що має власний механізм саморегуляції. Основним інструментом конкурентного ринку є ціни, що у свою чергу впливають на попит і пропозицію. Зростання цін веде до зниження попиту, але одночасно стимулює виробників до збільшення випуску продукції. У той же час зміна попиту і пропозиції впливає на зниження або підвищення цін. При збалансованому попиті та пропозиції, тобто при їхній рівновазі, установлюється рівноважна ціна [1–3].

Ринковий механізм не стимулює виробництво товарів і послуг суспільного призначення, не забезпечує захист навколишнього середовища і збереження ресурсів, що не відновлюються, не гарантує право на працю, не сприяє розвитку фундаментальних досліджень і не запобігає нестабільності розвитку та інфляційним процесам, тому виникає об'єктивна необхідність участі держави в господарській діяльності, проведення нею певної політики, що відповідає завданням національної економіки [1].

1.2 Структура ринку

Сучасний ринок характеризується розгалуженою і багаторівневою структурою. Вона являє собою сукупність окремих елементів ринку, які взаємодіють між собою. Ринок охоплює елементи, безпосередньо пов'язані з забезпеченням безперервності процесу відтворення, його цілісності та економічної ефективності. Це зумовлює різноманітну структуру ринку, різноманітність його типів.

Структура ринку визначається суб'єктами та об'єктами ринкових відносин. Основними суб'єктами ринкового господарства виступають домашнє господарство (населення), підприємницький сектор (підприємці), різні форми господарювання, державний і міжнародний сектори. Тобто суб'єктами ринкових відносин є всі учасники ринку – фізичні і юридичні особи. Об'єктами ринкових відносин можуть бути продукти праці (засоби виробництва, предмети споживання і послуги, науково-технічні розробки та інформація), робоча сила, гроші, валюта, цінні папери (акції, облігації, векселі), земля та її надра. Тобто об'єктами ринкових відносин є сукупність товарів і послуг, що постачають ринок [1–3].

Так, за об'єктами купівлі-продажу розрізняють товарний ринок, ринок інформації, нерухомості, фінансовий ринок, ринок праці і ринок землі (рисунок 1).

Товарний ринок складається з ринку товарів і ринку послуг. Ринок товарів можна подати як такий, що складається з товарів, які йдуть у виробниче споживання (ринок засобів виробництва), і товарів, призначених для особистого споживання (ринок предметів споживання).

Ринок предметів споживання являє собою сферу обертання, за допомогою якої реалізуються товари народного споживання. Цей ринок найбільш схильний до коливань попиту і пропозиції, впливає на добробут народу. Ринок споживчих товарів поділяється на ринки продовольчих і промислових (непродовольчих) товарів.

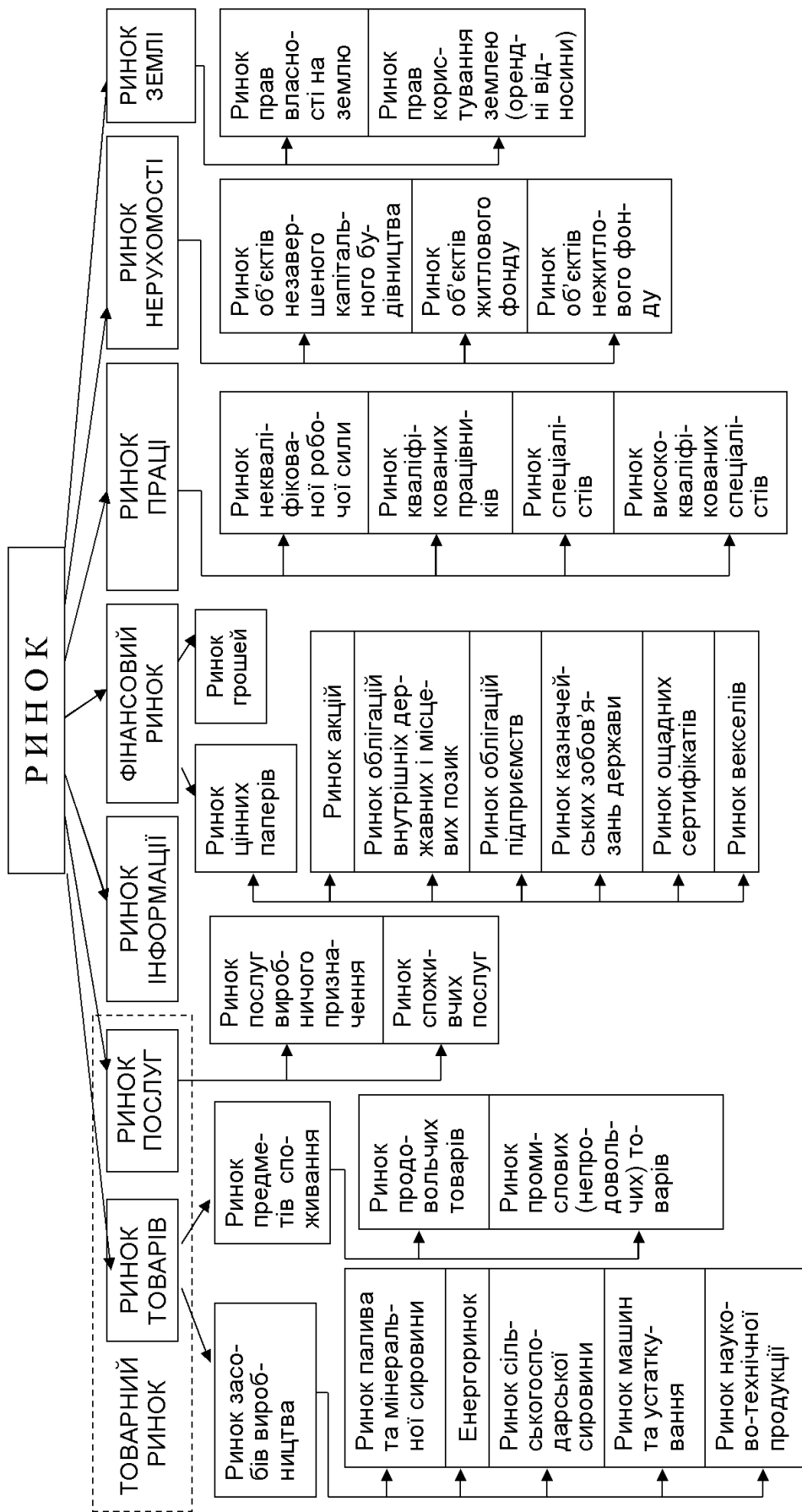

Рисунок 1 – Структурування ринку за об'єктами купівлі-продажу

Ринок засобів виробництва є сферою купівлі-продажу товарів виробничого призначення. Для цього ринку характерна стійкість виробничих зв'язків, великомасштабність комерційних операцій і довгостроковий характер відносин між партнерами, тому що з цим ринком пов'язане вирішення проблем інвестицій або капітальних вкладень.

Ринок послуг – це система відносин, що виникає в процесі купівлі-продажу споживчих послуг (послуг суспільного харчування, охорони здоров'я, освіти, побутових і т. п.) і виробничих (маркетингових, аудиторських, інженерно-технічних та ін.) послуг.

Ринок інформації виступає в ролі провісника майбутнього стану інших ринків. Він об'єктивно пов'язаний із забезпеченням найрізноманітніших і багатопланових відомостей про стан справ на тому або іншому ринку і дає можливість приймати адекватні рішення відповідно до ситуації, що складається. Цей ринок виник у 1950-ті роки в промислово розвинених країнах і ще недостатньо сформований в Україні.

На стадії формування перебувають також ринки нерухомості, землі і робочої сили. Ринок нерухомості являє собою систему відносин, що виникає в процесі купівлі-продажу об'єктів капітального будівництва. Він включає ринки житла і нежилото фонду, об'єкти яких можуть також належати і до незавершеного будівництва.

На ринку землі об'єктом угод є земля. Більшість угод на цьому ринку пов'язано не з купівлею-продажем, а з передачею землі на певний строк в оренду. При цьому як своєрідна ціна на землю виступає орендна плата.

Ринок праці – це система економічних відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу послуг усіх працівників, включаючи послуги некваліфікованих і кваліфікованих працівників, керівників, різних фахівців.

Фінансовий ринок займає особливе місце серед основних структурних елементів ринку, тому що фінанси беруть участь при обертанні товарів, послуг, інформації, нерухомості, робочої сили і землі.

В економічній літературі подано різні підходи до структурування фінансового ринку. Основні підходи полягають у такому: залежно від об'єктів купівлі-продажу фінансовий ринок поділяється на ринок грошей і ринок цінних паперів; за приналежністю капіталу його можна подати як ринок власних капіталів (акції) і позикових капіталів. Кредитний ринок у свою чергу поділяється на ринок грошей і ринок облігацій.

Отже, грошовий ринок – це частина кредитного ринку, де здійснюються в основному короткострокові депозитно-позичкові операції, що обслуговують рух оборотного капіталу підприємств, короткострокових ресурсів банків, установ, держави і приватних осіб.

На цьому ринку гроші самі стають повноправним товаром, а ціна за їх використання набуває форми доходу, одержуваного за надання в кредит коштів.

Кредит – це позиковий капітал банку в грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, терміновості, платності і цільового характеру використання. В Україні законодавством передбачені такі форми кредиту: банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий і консорціумний.

На грошовий ринок прямий вплив має інфляція, тобто процес знецінювання грошей у результаті переповнення грошовою масою каналів товарного обертання. Інфляція виявляється через підвищення загального рівня цін у країні. З метою стабілізації курсу національної валюти держава здійснює антиінфляційне регулювання, елементом якого є політика скорочення й усунення бюджетного дефіциту і контроль Національного банку за обсягом грошової маси, що перебуває в обігу.

Ринок цінних паперів являє собою систему відносин, що виникають у процесі обігу грошових документів, що засвідчують право володіння або відносини позики, що визначають взаємини між особою, яка їх випустила, і їхнім власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів чи відсотків, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів, іншим особам.

В Україні можуть випускатися і обертатися такі види цінних паперів: акції, облігації внутрішніх державних і місцевих позик, облігації підприємств, казначейські зобов'язання держави, ощадні сертифікати; векселі. Разом з ними на фондовому ринку обертаються похідні цінні папери: опціони акцій, облігацій, державних боргових зобов'язань; фінансові ф'ючерси; варранти.

З метою становлення цілісного, високоліквідного, ефективного і справедливого ринку цінних паперів в Україні розроблена Концепція функціонування і розвитку фондового ринку. У ній подано основні принципи функціонування фондового ринку, систему його регулювання, учасники і посередники фондового ринку, систему Національного депозитарію, біржовий і позабіржовий ринки цінних паперів, їх інформаційне, технічне і кадрове забезпечення.

ТЕМА 2. Інфраструктура ринку

План

- 2.1 Сутність поняття «ринкова інфраструктура», її функції.
- 2.2 Передумови виокремлення інфраструктури.
- 2.3 Ознаки виробничої інфраструктури.
- 2.4 Ознаки соціальної інфраструктури.
- 2.5 Структурні елементи інфраструктури.

2.1 Сутність поняття «ринкова інфраструктура», її функції

Межі ринку в найзагальнішому вигляді охоплюють обмін, акти купівлі-продажу продукції і послуг, і в масі своїй є складною системою, що вимагає витрат праці і відповідного матеріально-технічного забезпечення. Ринок має бути відповідною інфраструктурою, від процесу її функціонування і розвитку залежить створення конкурентного ринкового середовища і активізація підприємницької діяльності [5].

Інфраструктура – це основа, фундамент, внутрішня будова економічної системи. Що стосується ринку як самостійної підсистеми, то інфраструктура – це сукупність організаційно-правових форм, що опосередковують рух товарів і послуг, актів купівлі-продажу, або сукупність галузей, систем, служб, підприємств, які обслуговують ринок.

Інфраструктура – невід’ємна частина ринку, отже, її вивчення необхідне для становлення і стабільного розвитку і функціонування ринкових механізмів, оптимізації дії різних законів ринку, які забезпечують процес руху товару, що задовольняють потреби населення, регулюють соціальну сферу суспільства. При адміністративно-плановій системі господарювання підхід до інфраструктури сильно відрізнявся від її розуміння в умовах ринкової економіки. У централізованій системі продукт поділявся незалежно від існування інститутів, що сприяють його просуванню від виробника до кінцевого споживача. При переході до ринку підприємствам доводиться самостійно налагоджувати господарський зв'язок, що забезпечує збут їхньої продукції на ринку. Крім того, змінилася і система розрахунків між господарюючими суб'єктами ринку, що зумовило появу фінансових установ, які є елементами інфраструктури. Вивчення інфраструктури важливе не тільки у сфері виробництва, але стосується соціального та культурного життя суспільства. З наданням більшої свободи діям громадян з'являються організації, що забезпечують їхню самостійну діяльність виходячи з їх власних інтересів.

Таким чином, інфраструктура ринку – це сукупність посередників на ринку, що забезпечують ефективні взаємини між безпосередніми виробниками і споживачами товарів, між кінцевими позичальниками і кредиторами.

Функціонування ринкової інфраструктури має двоїстий характер: з одного боку, це обслуговування ринкових суб'єктів, з іншого – відтворення трудових ресурсів самої людини, тобто фактора, який безпосередньо бере участь на ринку.

Функції інфраструктури ринку такі:

- полегшення учасникам ринкових відносин реалізації їхніх інтересів;

- підвищення оперативності та ефективності роботи ринкових суб'єктів на основі спеціалізації окремих суб'єктів економіки і видів діяльності;
- організаційне оформлення ринкових відносин;
- полегшення форм юридичного та економічного контролю, державного і громадського регулювання ділової практики;
- підготовка фахівців для ефективного функціонування ринку.

Зміни в економіці країни не можуть не позначитися на її структурних інститутах: установах, організаціях, що обслуговують взаємодію окремих частин економіки, у тому числі і інфраструктурі ринку.

Продуктом інфраструктури є посередницька послуга. Послуга – це особливий товар, що існує тільки в момент його виробництва. Можна виділити дві основні функції інфраструктури ринкового типу (або ринкової інфраструктури в широкому сенсі), обумовлені природою ринкової економіки: а) забезпечення безперервного функціонування господарських взаємозв'язків і взаємодії суб'єктів ринкової економіки; б) регулювання руху товарно-грошових потоків.

2.2 Передумови виокремлення інфраструктури

Поняття «ринкова інфраструктура» було введено в економічну теорію лише 15–20 років тому у відповідь на перетворення економічних відносин у країні. У дослідженнях зарубіжних економістів це поняття не використовується.

Поняття «інфраструктура» було введено в економічну літературу в 1955 році американським вченим П. Розенштейном-Розановим, який визначив інфраструктуру як комплекс загальних умов, що забезпечують сприятливий розвиток приватного підприємництва в основних галузях економіки та задовольняють потреби всього населення. Потреба в понятті «інфраструктура» з'явилася, імовірно, у зв'язку з необхідністю виділити відміну особливого роду діяльності, яка обслуговує основне виробництво, що забезпечує соціальні потреби населення.

Infra в перекладі з латинської мови означає «під», «нижче», «structura» – будова, розташування, отже, інфраструктуру етимологічно можна розуміти як «розташована нижче». Використання понять «виробнича інфраструктура», «соціальна інфраструктура» вказує на те, що види діяльності, що становлять зміст цих понять, не належать до основного виробництва, а призначені для його обслуговування. До виробничої інфраструктури включають транспорт, зв'язок, матеріально-технічне забезпечення, енергопостачання, тобто види діяльності, які обслуговують основне виробництво, сюди ж відносять і оптову торгівлю. До соціальної інфраструктури включають освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, які задовольняють соціальні потреби населення. Сюди ж відносять і роздрібну торгівлю.

Незважаючи на широке використання терміна «інфраструктура», існують різні трактування поняття. Відома і така точка зору, за якою інфраструктура складає накопичене матеріальне багатство як сукупність об'єктів і споруд, що забезпечують необхідні матеріально-технічні умови для успішного функціонування підприємств промисловості, як частина національного багатства, покликана забезпечити безперешкодне поле діяльності [1, 3, 4].

Ринкова інфраструктура – це дуже складна економічна категорія. О. В. Іншаков і О. Г. Русакова стверджують, що слід відрізнити інфраструктуру ринкової економіки як історично обумовлену конкретну форму господарства з усіма його сферами, рівнями, галузями, секторами і сегментами від ринкової інфраструктури, яка обслуговує механізм ринку як спосіб регулювання виробництва і споживання через обмін і розподіл факторів і продуктів. Те, що в першому випадку належить до господарства в цілому, у другому – до механізму його функціонування. Тому зміст і форми цих інфраструктур різні, при цьому перша включає в себе другу.

У західній економічній теорії, на нашу думку, не було необхідності виділяти особливу, ринкову інфраструктуру, оскільки це передбачає позначення, по-перше, основних учасників ринку, по-друге, допоміжних, обслуговуючих цих

основних учасників. З точки зору західних економістів, учасники ринкових відносин діють в абсолютно рівних умовах, за однаковими правилами з метою отримання доходів шляхом обміну, і в їхній діяльності нема відмінностей.

Ринкові перетворення передбачають створення розгалуженої інфраструктури ринку, що являє собою систему спеціалізованих організацій, які мають сприяти функціонуванню окремих ринків.

2.3 Ознаки виробничої інфраструктури

При розгляді питання про виробничу інфраструктуру важливо виділити те, що вона не виробляє будь-який продукт, лише створює необхідні умови для його виробництва. Інфраструктурні елементи економіки є лише наслідком своєрідних функцій, покладених економікою на інфраструктуру. Ці функції з часом змінюються і все більш відокремлюються від функцій основного виробництва. Тому у визначенні виробничої інфраструктури первинною ознакою мають виступати її функції, що полягають у забезпеченні виробництва. Функціональною специфікою виробничої інфраструктури є продуктивність праці в галузях виробничої інфраструктури, що збільшує вартість національного доходу [8].

У галузях інфраструктури створюється продукт у новій матеріально-речовій формі.

Неможливо резервувати або складувати продукцію галузей інфраструктури, тому що вона проявляється у формі процесу переміщення, зберігання, передачі інформації. Не можна характеризувати виробничу інфраструктуру як допоміжну і тим більше другорядну сферу.

Функціонування інфраструктури має подвійний характер: з одного боку, обслуговування матеріального виробництва, з іншого – відтворення трудових ресурсів, самої людини, тобто фактора, який також бере безпосередню участь у виробництві.

2.4 Ознаки соціальної інфраструктури

Так само доречно згадати про соціальну інфраструктуру (тому що при становленні ринкової економіки не можна забувати про людські фактори).

Соціальна інфраструктура – це сукупність об'єктів галузей сфери обслуговування (транспорту і зв'язку з обслуговування населення; освіти, охорони здоров'я), діяльність яких спрямована на задоволення особистих потреб, забезпечення життєдіяльності та інтелектуального розвитку населення [9].

Соціальна інфраструктура не є обслуговуючим механізмом, допоміжним і підрядним для якоїсь основної структури, адже об'єкт соціального обслуговування – населення – перебуває з невиробничою сферою у відносинах, які не мають нічого спільного з відносинами виробництва, економіки та інфраструктури, яка обслуговує виробництво.

Однак необхідно відзначити схожість виробничої і соціальної інфраструктури, яка полягає в тому, що зміна вартості товару відбувається як надання послуг у виробничій сфері транспортування вузлів з одного підприємства на інше і соціальній сфері (ремонт взуття, одягу).

Функції соціальної інфраструктури:

1 Виховання підростаючого покоління, отримання кваліфікації, перекваліфікації (просвітництво, освіта).

2 Збільшення тривалості періоду працездатності (охорона здоров'я).

3 Запобігання зниженню продуктивності праці протягом робочого дня (громадське харчування, пасажирський транспорт).

4 Забезпечення умов для відпочинку працівників, підвищення їхнього культурного рівня (житлове господарство, культура, мистецтво).

Функції 2 і 3 можна розглядати і стосовно виробництва.

Новим видом інфраструктури є ринкова інфраструктура. З розвитком ринкового механізму в економіці країни з'являється необхідність створення спеціалізованого виду діяльності з задоволення потреб окремих ринків, організованої системи, що відображує попит і пропозицію. Поява ринку зумовила

виникнення нових організацій, установ, що забезпечують його цивілізоване функціонування.

2.5 Структурні елементи інфраструктури

Інфраструктуру товарного ринку складають системи оптової та роздрібною торгівлі. Оптова торгівля виступає в різних формах, серед яких зараз найбільш поширеними є товарні біржі, ярмарки, аукціони і торгові дома [7].

Основні відмінності ярмаркової торгівлі від біржової полягають у тому, що ярмарки проводяться періодично, не мають постійного (фіксованого) контингенту клієнтів і є місцем товарообігу.

Аукціони проводяться в заздалегідь установленому місці й у призначений час для продажу деяких партій товарів або окремих предметів. Покупцем стає той, хто запропонує найвищу ціну за виставлений лот.

Призначення торгових домів – бути інтегруючою ланкою між виробником і споживачем. Торгові дома більшою мірою, ніж біржі, пристосовані до торгівлі нестандартним товаром, використовують різні засоби торгівлі, надають клієнтам ряд додаткових послуг.

Біржі є найбільш поширеними інститутами ринкової інфраструктури, що охоплюють практично всі ринки. Залежно від того, які угоди укладають на біржах, можна виділити товарні, фондові, валютні, фрахтові, компенсаційні і біржі праці (робочої сили). Фрахтові біржі торгують контрактами на пасажирські і вантажні перевезення, а компенсаційні створюються для надання фірмам, що мають надвиробництво, можливості збуту товарів за допомогою бартерних угод.

У свою чергу біржі мають власну інфраструктуру, що сприяє укладанню біржових угод, зростання їхньої кількості й обсягу. До неї належать різні брокерські і дилерські компанії, що виконують на біржах операції від імені і за дорученням клієнтів, а також консалтингові фірми, що надають консультаційні послуги продавцям і покупцям товарів, коштів і цінних паперів.

Діяльність окремих ринків обслуговують також аудиторські фірми, юридичні, адвокатські і нотаріальні контори, служби маркетингу. Аудиторські фірми на основі контракту перевіряють стан фінансово-господарської діяльності організацій, а також надають їм різні аудиторські послуги: експертизи, консультації з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування.

Значну частину в зниженні ризику, що несуть учасники ринку, відіграють страхові компанії – спеціалізовані організації, що відають створенням і використанням грошового фонду, сформованого за рахунок внесення в нього страхових платежів. Законодавством України передбачено особисте, майнове страхування, страхування відповідальності, перестраховання й обов'язкові види страхування [6].

При страхуванні фінансових ризиків об'єктом страхування виступають майнові інтереси страхувальника або третіх осіб, пов'язані з інвестуванням грошових та інших ресурсів у певний вид виробництва чи послуг з метою одержання доходу через певний час. Найбільш ризиковані операції стосуються фондового ринку, тому що існує багато факторів, що впливають на результати угод, що укладаються на ньому.

У результаті того, що страховим компаніям доводиться мати справу з проблемою прибуткового розміщення тимчасово вільних коштів, вони беруть участь в інфраструктурі кредитного ринку, до якої також входять холдинги, фінансово-промислові групи, пенсійні фонди, фонди профспілкових та інших організацій, що володіють правом комерційної діяльності.

Ядро кредитної інфраструктури складає банківська система, що складається з Центрального банку України і мережі комерційних банків, серед яких виділяють інвестиційні, ощадні, іпотечні, зовнішньоторговельні й інші банки. Інвестиційні банки відіграють активну роль у випуску і розміщенні акцій промислових та інших компаній; іпотечні спеціалізуються на видачі позичок під заставу нерухомості: землі, житлових і виробничих будинків, інших будівель; банки споживчого кредиту функціонують, в основному, за рахунок видачі короткострокових і середньострокових кредитів на придбання дорогих товарів тривалого користування; ощадні – залучають

заощадження широких шарів населення, використовуючи залишки внесків для надання іпотечних позичок і придбання облігацій державної позики; зовнішньоторговельні банки покликані здійснювати кредитування експорту.

Посередницьку діяльність на фінансовому ринку здійснюють інвестиційні фонди, інвестиційні компанії і довірчі товариства. Інвестиційний фонд – юридична особа, заснована у формі закритого акціонерного товариства, що здійснює виняткову діяльність у сфері спільного інвестування шляхом випуску інвестиційних сертифікатів і проведення комерційної діяльності з цінними паперами.

Інвестиційною компанією вважається торговець цінними паперами, що, крім здійснення інших видів діяльності, може залучати кошти для інвестування шляхом емісії цінних паперів і їх розміщення.

Довірче товариство є товариством з додатковою відповідальністю, що здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцем майна щодо реалізації його прав власника. Майном довірителя є кошти, цінні папери і документи, що засвідчують право власності довірителя.

При вкладенні такого майна в перелічені вище організації перед громадянами і юридичними особами стає проблема вибору надійного фінансового посередника. Вибір може здійснюватися на основі таких критеріїв: ступінь ризику при здійсненні фінансовим посередником інвестицій; надійність фінансового посередника з правої точки зору; фінансові результати його роботи; професійний рівень керівництва й інших фахівців; ступінь ліквідності цінних паперів посередника.

ТЕМА 3. Товарні біржі

План

3.1 Поняття «товарна біржа» та етапи розвитку.

3.2 Механізм функціонування товарної біржі.

3.1 Поняття «товарна біржа» та етапи розвитку

Товарна біржа є організацією, що поєднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має на меті надання послуг в укладанні біржових угод, виявленні ринкових цін, попиті та пропозиції на товари, вивченні, упорядкуванні і спрощенні товарообігу і пов'язаних з цим торгових операцій. Товарна біржа не займається комерційним посередництвом і не має на меті одержання прибутку.

Створення товарних бірж в Україні почалося з 1990 року. Правові умови створення та діяльність товарних бірж у вітчизняній економіці визначаються Законом України «Про товарну біржу» та Господарським кодексом України. У цьому Кодексі і прийнятих відповідно до нього законах розглядаються основні умови створення та діяльності товарної біржі, її права та обов'язки, правила здійснення біржових операцій, ведення біржової торгівлі, порядок державної реєстрації товарної біржі, характеристика органів управління біржею, її організаційної структури.

У своєму розвитку біржа пройшла кілька етапів: торгівля реальним товаром; виникнення і швидке зростання продажу реального товару на терміни (форвардні угоди); поява ф'ючерсної торгівлі. У сучасних умовах біржі реального товару збереглися тільки в деяких країнах і мають незначні обороти.

Реальна торгівля біржовими товарами здійснюється звичайно поза біржею по різних каналах збуту. Як біржові товари виступає досить обмежена номенклатура, представлена двома товарними групами: сільськогосподарською сировиною і продукцією видобувної промисловості. Це пояснюється особливими вимогами щодо уніфікації і стандартизації, які висуваються до біржового товару. Найбільші товарні біржі діють у Лондоні, Чикаго, Нью-Йорку, Парижі, Сіднеї, Гонконзі, Токіо, Осаці і Новому Орлеані.

Товарні біржі поділяються на універсальні та спеціалізовані, публічні та приватні. На універсальних біржах продаються товари різних груп. Так, на універсальній товарній

біржі в Києві продаються худоба, свинина, яловичина, картопля, капуста, консервовані огірки та інші сільськогосподарські товари. На спеціалізованих товарних біржах об'єктом торгівлі є окремі товари або їхні споріднені групи (алюміній, мідь, нікель, вугілля, нафта, бензин, кава, какао, цукор, зерно тощо). Наприклад, відома Лондонська товарна біржа займається продажем металів, Нью-Йоркська біржа продає каву, какао, цукор.

На публічних товарних біржах угоди можуть укласти як їхні члени, так і підприємці, що не є членами біржі. Діяльність цих товарних бірж регулюється законодавчими та урядовими актами, статутом біржі та правилами біржової торгівлі.

Приватні товарні біржі організуються і функціонують у формі акціонерних корпорацій. Укласти угоди на таких біржах можуть лише акціонери.

Торговельні операції на товарних біржах здійснюються за форвардними і ф'ючерсними угодами (контрактами).

3.2 Механізм функціонування товарної біржі

Механізм функціонування товарної біржі заснований на подвійному аукціоні, при якому пропозиції покупців, що збільшуються, зустрічаються з пропозиціями продавців, що знижуються. Як тільки ціни покупця і продавця збігаються, укладається біржова угода. Функціонування товарних бірж в Україні регулюється Законом України «Про товарну біржу», чинним законодавством, статутом біржі, правилами біржової торгівлі і біржовим арбітражем.

Основні принципи діяльності товарної біржі полягають у рівноправності учасників біржових торгів, застосуванні вільних (ринкових) цін, публічному проведенні біржових торгів.

Біржовою операцією вважається угода з купівлі-продажу біржового товару, зареєстрована на біржі не пізніше наступного після її укладання дня, учасниками якої є члени біржі. Оскільки біржа не є стороною в угодах, що укладаються, вона несе відповідальність тільки за правильність оформлення відповідних контрактів, у яких зазначається товар, його кількість і якість, термін постачання, ціна або умови її визначення.

На товарній біржі використовуються кілька видів цін: попиту, пропозиції, контрактна і котирувальна (біржова), що являє собою рівноважну ціну попиту і пропозиції, яка склалася на конкретній біржі на конкретну дату (час). Котирування цін – одна з основних функцій товарної біржі, тому що саме котирування використовується як база ціни при реалізації біржового товару незалежно від каналів збуту.

У процесі розвитку товарних бірж сформувалися два основних типи біржових угод: угоди на реальний товар і ф'ючерсні угоди. Угоди на реальний товар можуть бути з умовою негайного постачання (за наявності його на біржових складах) і з зобов'язанням постачання до визначеного форвардним контрактом терміну за фіксованою на момент укладання угоди ціною.

Ф'ючерсні угоди укладаються на абстрактний товар за уніфікованими біржовими правилами умовами постачання. При укладанні ф'ючерсних угод узгоджуються тільки ціна товару і термін постачання. На відміну від контракту на реальний товар, ф'ючерсна угода закінчується не постачанням товару, а ліквідацією контракту.

Ф'ючерсні угоди укладаються або з метою спекуляції, або для страхування (хеджування) ризику втрат, пов'язаних зі зміною цін на товари. Особливим видом біржових угод є опціонна торгівля ф'ючерсними контрактами, що має обмежений ризик.

Спекулятивні угоди проводяться на біржі у вигляді гри на підвищенні або зниженні цін у майбутньому і гри на різниці цін, причому вони можуть укладатися і за реальним товаром і ф'ючерсними контрактами.

Значні обсяги спекулятивних угод впливають на рівень цін, що складаються в процесі біржових торгів. Тому все більшого значення набуває операція хеджування, що являє собою зустрічні купівлі (продаж) ф'ючерсних контрактів. Хеджування купівлею використовується при продажі реального товару за фіксованою ціною з постачанням у майбутньому, щоб застрахуватися від недоодержання прибутку через підвищення цін на момент ліквідації контракту. Хеджування продажем застосовується для зниження ризику втрати від падіння цін на момент постачання.

ТЕМА 4. Фондові біржі

План

4.1 Сутність поняття «фондова біржа».

4.2 Правила організації фондової біржі.

4.1 Сутність поняття «фондова біржа»

На фондовому ринку існує дві організаційні форми торгівлі цінними паперами: фондові біржі, де обертаються цінні папери (переважно акції) колишніх випусків, і позабіржовий обіг, де відбувається первинне розміщення нових емісій (випусків) акцій і облігацій, а також продаються і купуються акції й облігації минулих випусків найбільших корпорацій.

Фондова біржа являє собою організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. У наш час у світі функціонує близько 200 фондових бірж, найбільші з яких, за обсягом біржового капіталу, знаходяться в США і Японії.

Керівним органом на фондовій біржі є біржовий комітет (у США – Рада керівників), при якому функціонує біржова комісія, що дає дозвіл або встановлює заборону на допуск нових цінних паперів на котирування. При біржових комітетах також функціонують котирувальні комісії, які відають питаннями щоденної публікації даних про кількість поданих цінних паперів, їхній курс у курсових бюлетенях. Такі бюлетені випускають у США всі види бірж. На Нью-Йоркській біржі налічується близько 50 тис. співробітників, більше 30 тис. зареєстрованих представників членів бірж, близько 1500 членів біржі і майже 6000 партнерів цих членів.

Сучасними видами цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах, є конвертовані акції, ф'ючерси (термінові угоди з приводу купівлі-продажу цінних паперів, сировини, валюти і т. п.) і опціони (угоди, які надають одному з контрагентів процесу купівлі-продажу право вибору

альтернативних умов договору, зокрема купувати або продавати цінні папери в заздалегідь встановлений час за твердою ціною).

Курси акцій та облігацій промислових компаній, а також державних позик постійно коливаються. Найбільш різко вони падають під час економічної кризи, а підвищуються в період сприятливої економічної кон'юнктури. Так, під час кризи 1929 – 1933 років курсова вартість акцій, які котирувалися на Нью-Йоркській біржі, впала приблизно в 4,5 разу. Нерідко курси акцій знижуються в умовах зростання промислового виробництва. Так було в США в 1962, 1966, 1998 роках. Це обумовлено перш за все валютною, фінансовою кризою.

Існують деякі відмінності в організації фондових бірж різних країн світу, що стосується в основному їхнього правового статусу. Так, фондові біржі можуть бути організовані у вигляді акціонерних товариств, асоціацій або корпорацій. Відповідно до українського законодавства фондова біржа є акціонерним товариством, що концентрує попит і пропозиції цінних паперів, сприяє формуванню їхнього біржового курсу і здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», статуту і правил фондової біржі.

4.2 Правила організації фондової біржі

У статуті фондової біржі, крім найменування і місця розташування біржі, її засновників, указується також розмір статутного фонду, організаційна структура, права й обов'язки членів фондової біржі, компетенція і порядок створення керівних органів, умови відвідування біржі, порядок припинення її діяльності. Правила фондової біржі передбачають види біржових угод, порядок торгівлі, умови допуску цінних паперів на біржу, систему інформаційного забезпечення, правила ведення розрахунків та інші положення [11].

Основним інфраструктурним елементом національного ринку цінних паперів стала створена в 1991 році Українська фондова біржа. Основними напрямками її діяльності є сприяння формуванню в Україні первинного ринку цінних паперів; створення і розширення інфраструктури національного ринку

цінних паперів; [активізація участі біржі, усієї її інфраструктури в приватизаційному процесі; формування лістингу Української фондової біржі; удосконалювання діяльності відкритого в 1993 році центрального депозитарію; проведення систематичної роботи з підготовки кадрів для ринку цінних паперів.

Котирування цінних паперів на Українській фондовій біржі проводиться за трьома списками. До першого заносяться акції фінансово стабільних, стійких акціонерних товариств і корпоратизованих підприємств, до другого – щойно створених і тих, чиє фінансове або економічне становище викликає хоча б найменший сумнів, до третього (позаофіційного) – цінні папери компаній, що не відповідають пропонованим біржею вимогам.

Процедура лістингу (входження цінних паперів у фондовий ринок, а емітентів у біржовий список) є гарантом високої якості цінних паперів і сприяє захисту майнових прав інвесторів. Цій же меті сприяє контроль за випуском та обертанням цінних паперів з боку Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, її територіальних відділень.

Умови проходження лістингу в різних країнах і на окремих біржах можуть відрізнятися, але основними показниками найчастіше вважаються: прибуток за останні роки, обсяг допущених до котирування і вільного продажу акцій, кількість власників визначених пакетів акцій.

В усьому світі з метою характеристики ділової активності фондового ринку і прогнозу його розвитку використовуються спеціальні біржові індекси. Найбільш значущими з них вважаються промисловий, транспортний, комунальний і складений індекси Доу-Джонса, що являють собою середню арифметичну щоденних котирувань визначеної групи компаній на момент закриття біржі; складений загальний індекс Нью-Йоркської фондової біржі, що розраховуються за кількістю акцій, допущених до обертання на біржі по кожному випуску і має чотири додаткових індекси (промислових, транспортних, комунальних і фінансових компаній); індекс «Уілшир-5000» – найрепрезентативніший з тих, що публікуються по американських фондових ринках (близько 5000 випусків у цілому); складений індекс «Уелю лайн», що публікується

незалежною інвестиційною службою і являє собою середньгеометричну 1700 випусків акцій. Значення індексів ділової активності аналізується в динаміці за період від кількох тижнів до декількох років.

ТЕМА 5. Біржі праці

План

5.1 Методологія поняття «біржа праці».

5.2 Біржа праці та безробіття.

5.1 Методологія поняття «біржа праці»

Найважливішим механізмом ринку праці є біржа, на якій безпосередньо формується інтегрований попит на робочу силу різного виду і її пропозиція. Біржа праці має інформацію про кон'юнктуру на ринку праці, фіксує наявний резерв робочої сили і вакантні робочі місця, займається організацією суспільних робіт, надає консультаційну допомогу при працевлаштуванні [12].

Біржі праці – це державні установи, підпорядковані міністерствам праці. Разом з ними функціонують платні приватні агентства з трудового посередництва, а також посередницькі бюро з працевлаштування при профспілкових, релігійних, молодіжних організаціях.

У нашій країні біржі праці створюються у формі центрів зайнятості, що зазвичай мають такі підрозділи: відділ аналізу ринку праці, відділ економічного регулювання зайнятості, відділ працевлаштування і підготовки кадрів, фінансовий відділ.

Серед переваг, які надають біржові контракти, можна виділити:

- 1) поліпшення планування питань пропорційного вирішення кадрових питань;
- 2) вигода;
- 3) надійність;

- 4) конфіденційність;
- 5) швидкість;
- 6) гнучкість;
- 7) ліквідність;
- 8) можливість арбітражу.

Біржа праці може:

- а) знаходити зацікавлені організації щомісяця або щокварталу, що дають замовлення на ті чи інші вакантні місця;
- б) виконувати всю кількість замовлень організації, яка робить кадровий запит;
- в) звернутися до традиційних ринків праці, скориставшись механізмом трудової підготовки на необхідні в даній місцевості потреби.

Хоча трудова біржа і не є прямим учасником торгової операції, вона фіксує і підтверджує будь-який трудовий контракт.

Коли на біржі праці проводиться підписання якогось трудової угоди, то біржа отримує від замовника відповідне забезпечення цієї угоди. Контракт, реалізований за посередництвом розрахунково-договірної палати, у багатьох відносинах надійніше контракту з будь-яким конкретним партнером, тому що має за собою негласний державний нагляд.

Конфіденційність. Ще одна важлива риса в діяльності бірж праці – анонімність, якщо вона бажана для продавця або покупця. У таких випадках біржові трудові угоди незамінні.

Швидкість. Більшість бірж праці, особливо ті, що мають справу з широкими масами безробітних, можуть дозволити швидко реалізацію контрактів і трудових угод без особливої зміни умов найму. Завдяки цьому підписання трудових угод відбувається дуже швидко.

Гнучкість. У діяльності трудових бірж закладений колосальний потенціал здійснювати за їх допомогою незліченну кількість варіантів трудових угод. Адже і наймач, і безробітний мають можливість широкого вибору за різними якостями і аспектами.

Можливість арбітражного втручання у спорах за трудовим договором. Завдяки гнучкості ринку і точно визначених

стандартів цих договорів відкриваються широкі можливості. Вони дозволяють вести справи наймаючим організаціям з необхідною гнучкістю операцій і маневреністю політики фірм у ринкових умовах.

У всіх зарубіжних країнах біржова діяльність разом з банківською і грошовою системою служать об'єктом державного регулювання. Це не випадково. У ринковій економіці за відсутності прямого директивного втручання в підприємницьку діяльність саме біржі є інструментом непрямого, але дуже істотного впливу на бізнес. Незважаючи на те, що на біржі контролюється невелика кількість трудових контрактів, більшість з них має вирішальний характер для організації, яка ризикнула звернутися за допомогою до біржі.

Сьогодні між найбільшими біржами праці налагоджені інформаційні зв'язки. Це сприяє вирівнюванню можливостей у задоволенні замовлень і формуванню єдиного світового ринку.

5.2 Біржа праці та безробіття

Біржі праці дають можливість обговорити умови прийому на роботу з кадровими службами відразу декількох фірм, отримати інформацію про вакансії з банків даних Державної служби зайнятості та Молодіжної біржі праці, проконсультуватися з фахівцями з багатьох питань.

Організатори бірж одне зі своїх завдань вбачають у залученні якомога більшої кількості представників таких груп населення, які особливо потребують соціального захисту. Не секрет, що безробітні – це люди, які здатні і бажають працювати за наймом, не можуть знайти собі роботу за своєю спеціальністю або працевлаштуватися взагалі.

Біржа праці – це місце, куди звертаються безробітні, щоб знайти роботу і отримати допомогу з безробіття, поки ця робота не знайдена.

Біржа праці – це не пасивний посередник між працівником і роботодавцем, а орган, що керує, організує, контролює систему зайнятості в регіонах.

Рівень зайнятості населення є важливим фактором розвитку національної економіки. З одного боку, умовою успішного розвитку є наявність резерву робочої сили як одного з факторів виробництва, з іншого боку, високий рівень безробіття призводить до зниження вартості робочої сили і виникнення ряду інших соціально-економічних проблем.

Існує поняття природної норми безробіття, при якій сформована структура попиту і пропозиції в економіці утримує на незмінному рівні реальну заробітну плату і за умови нульового приросту продуктивності праці підтримує незмінним рівень цін.

Природне безробіття знаходить свій прояв у декількох формах: фрикційній, що характеризує процес міграції робочої сили з одних підприємств на інші; добровільній, що відповідає самоусуненню працездатних людей від трудової діяльності; інституціональній, тобто викликаній функціонуванням інфраструктури ринку праці і факторами, які деформують попит і пропозицію на цьому ринку.

Іншим типом безробіття є так зване змушене безробіття. Воно диктується змінами, що відбуваються в господарській діяльності, пов'язаними з технологічними перетвореннями, зрушеннями в галузевій структурі суспільного виробництва, змінами в територіальному розміщенні продуктивних сил.

Розрізняють три форми вимушеного безробіття: технологічне, пов'язане зі змінами технологічних принципів функціонування виробництва; структурне, що відображує вплив структурних перетворень у національній економіці; регіональне, викликане комплексом факторів історичного, демографічного, культурно-національного і соціально-психологічного характеру.

Особливе місце в структурі вимушеного безробіття займає приховане безробіття, що виявляється в неповній зайнятості працівника протягом дня або робочого тижня, і застійне, що охоплює ту частину працездатного населення, яка втратила будь-який інтерес до активної трудової діяльності.

Самостійну значущість має циклічне безробіття, що виникає на стадії спаду виробництва або у фазі економічної кризи.

Рівень безробіття, причини його виникнення детально вивчаються працюючими в центрах зайнятості аналітиками з метою прийняття певних заходів зі створення нових робочих місць, внесення своєчасних змін у середовище підготовки і перепідготовки кадрів, зниження напруженості при проведенні структурних перетворень в економіці. Підпорядкування регіональних центрів зайнятості міністерству праці, узагальнення даних по ринку праці дає можливість проводити єдину державну політику у сфері зайнятості населення за допомогою регулювання рівня виплат з безробіття, стимулювання розвитку малого бізнесу та ін.

ТЕМА 6. Національний банк України

План

6.1 Поняття «кредитно-банківська система».

6.2 Основні функції та операції Національного банку України.

6.1 Поняття «кредитно-банківська система»

Через те що банки являють собою установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності і громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення й інших кредитних ресурсів: касове і розрахункове обслуговування народного господарства; здійснення валютних і інших банківських операцій, передбачених законодавством України, банківська система складає основу кредитної інфраструктури ринку [13].

Сучасна кредитно-банківська система є найважливішим елементом інфраструктури грошового ринку. Вона розглядається з двох точок зору:

– як сукупність кредитно-розрахункових відносин, пов'язаних з рухом позичкового капіталу, а також форм і методів кредитування;

– сукупність кредитно-фінансових установ, здатних мобілізувати тимчасово вільні грошові кошти, доходи і заощадження населення, надавати їх у позику фірмам, уряду і приватним особам і одержувати прибуток від своїх операцій.

Інституціональну структуру кредитно-банківської системи утворюють:

1) центральний банк країни (в Україні – Національний банк України);

2) комерційні банки;

3) спеціальні небанківські фінансово-кредитні установи, які виконують окремі функції або обслуговують окремі галузі економіки (страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні компанії тощо).

За формою власності кредитні установи можуть бути державними і приватними (індивідуальними, акціонерними, кооперативними, товариствами). До державних у світовій практиці відносять центральні банки, поштово-ощадну систему та деякі спеціальні кредитні інститути (наприклад американські федеральні земельні банки, Експортно-імпортний банк у США). В окремих країнах (Франція, Італія) державі належать крупні комерційні банки. Існують і міждержавні валютно-фінансові інститути: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), регіональні міжнародні банки та ін.

Ядром кредитно-банківської системи є банківська система, тобто сукупність різних видів банків і банківських інститутів, за допомогою яких здійснюється акумуляція коштів і надаються різні послуги суб'єктам господарювання і населенню.

6.2 Основні функції та операції Національного банку України

Національний банк є центральним банком України, її емісійним центром, що проводить єдину політику у сфері грошового обігу, кредитування, зміцнення грошової одиниці, організує міжбанківські розрахунки, координує діяльність

банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» Національному банку належить монопольне право на випуск грошей у сферу обігу, а також випуск національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України.

Незалежно від побудови банківських систем у різних країнах світу всіх їх ріднить єдиний основний принцип: дворівневність. В Україні верхній рівень банківської системи представлений одним Національним банком, у США – це ціла мережа, що складається з дванадцяти федеральних резервних банків, капітал яких розподілений у вигляді акцій між найбільшими комерційними банками. Національний банк України є власністю держави.

Відповідно до законодавства Національний банк здійснює такі операції: видає комерційним банкам кредити (у тому числі під заставу векселів і цінних паперів); здійснює розрахункове касове обслуговування комерційних банків та інших кредитних установ; купує і продає цінні папери, що випускаються державою; здійснює емісію приватизаційних паперів; купує і продає іноземну валюту і платіжні документи в іноземній валюті; проводить операції з резервними фондами грошових знаків; здійснює інші операції з реалізації своїх функцій.

Під емісійною діяльністю Національного банку зазвичай розуміється випуск в обіг грошей винятково готівкою, проте вона передбачає також поповнення грошового обігу всіма видами коштів, що обумовлюють збільшення сукупного грошового обігу. Так, у процесі кредитування комерційних банків відбувається депозитна емісія, яка підсилюється за рахунок дії банківського мультиплікатора.

Існування банківського мультиплікатора означає, що якщо в банківську систему ззовні (наприклад від Національного банку) надходить 1 грн, то в підсумку пропозиція грошей збільшується до величини, оберненої до норми банківського резерву.

Норма обов'язкових резервів банків – це встановлені Національним банком відсоткові відносини суми обов'язкових резервів, утворених за окремими статтями банківських пасивів

до обсягу зобов'язань за відповідними статтями. Змінюючи норму банківських резервів, можна за необхідності істотно збільшувати кількість грошей в обігу, не звертаючись до наявної грошової емісії.

Кредитно-грошова політика Національного банку України здійснюється за допомогою інструментів прямої (операції з державними облігаціями на ринку цінних паперів) і непрямой дії (зміна ставки центрального кредиту і норми резервів). Ці інструменти впливають на резерви банків і тим самим на норму відсотка і пропозицію грошей.

Національний банк завжди має у своєму розпорядженні об'ємний портфель облігацій внутрішньої державної позики, тому що час від часу кредитує уряд. Маючи повне право розпорядження портфелем цінних паперів, Національний банк може продавати облігації або купувати нові, тим самим регулюючи наявність грошової маси в обігу. Купуючи державні короткострокові облігації, він збільшує пропозицію грошей, а продаючи – зменшує грошову масу, тому що зв'язує частину кредитних коштів комерційних банків.

Під ставкою центрального кредиту розуміється відсоток, під яким Національний банк України дає кредит комерційним банкам. При зниженні дисконтної ставки комерційні банки активніше беруть гроші в кредит, що призводить до зростання кількості грошей, які знаходяться в обігу. Політику підвищення ставки центрального кредиту Національний банк проводить тоді, коли необхідно зменшити пропозицію грошей з метою недопущення інфляції або зниження її темпів. У той же час висока дисконтна ставка негативно позначається на інвестиційному процесі.

Разом з підвищенням ставки центрального кредиту для зниження зростання грошової маси в обігу Національний банк може підвищувати норму обов'язкових резервів, у результаті чого комерційні банки будуть змушені знизити обсяги кредитування.

Слід зазначити, що Національний банк України зможе ефективно проводити кредитно-грошову політику тільки в тому випадку, якщо буде цілком незалежний від виконавчої влади, будуючи взаємини з бюджетом на основі кредиту.

ТЕМА 7. Комерційні банки, спеціальні кредитно-фінансові інститути

План

- 7.1 Комерційні банки, їхні операції та послуги.
- 7.2 Спеціальні кредитно-фінансові інститути.

7.1 Комерційні банки, їхні операції та послуги

Другий рівень банківської системи України складається з комерційних банків різних видів і форм власності, що являють собою широку мережу фінансово-кредитних установ, що включає Зовнішньоекономічний банк України й Ощадний банк України. Комерційні банки (КБ) – великі кредитні установи, що здійснюють універсальні банківські операції для підприємств усіх галузей головним чином за рахунок грошових капіталів і заощаджень, притягнутих у вигляді внесків. Вони проводять розрахункові і платіжні операції, надають позички і гарантії, роблять емісію цінних паперів.

В Україні комерційні банки створюються на акціонерній або пайовій основі, при цьому частка кожного з засновників, акціонерів (учасників) не повинна перевищувати 35 % статутного фонду. Для координації своєї діяльності і захисту власних інтересів комерційні банки можуть створювати союзи, асоціації та інші об'єднання. Діяльність комерційних банків підлягає перевірці аудиторськими організаціями.

В останні десятиліття у світовій банківській системі намітилися нові тенденції розвитку, що стають нормою і для комерційних банків України: універсалізація функцій, виконуваних банками й іншими кредитними установами; поєднання операцій по поточних і термінових рахунках, ощадних вкладах; розширення масштабів трастових (довірчих) операцій; поширення фінансового лізингу; формування великих багатоступінчастих структур банківської системи на чолі з холдинговими (держательськими) компаніями.

За формою власності розрізняють державні, кооперативні та акціонерні КБ.

За територіальною ознакою КБ бувають міжнародними, загальнонаціональними, регіональними та міжрегіональними.

Залежно від величини статутного капіталу, власного капіталу та активів виділяються дрібні, великі та середні КБ.

Залежно від виду та обсягу операцій КБ поділяють на універсальні – такі, що здійснюють усі операції; спеціалізовані – такі, що виконують менший обсяг операцій, обслуговують певну галузь, сферу економічної діяльності або групу клієнтів.

За функціональною спеціалізацією розрізняють банки реконструкції та розвитку, інвестиційні, ощадні, іпотечні, трастові, емісійні, зовнішньоторговельні. Наприклад, інвестиційні банки обслуговують інвестиційні фонди і компанії. Їхнє основне призначення – емісійно-засновницька діяльність, тобто операції, пов'язані з випуском і розміщенням на ринку промислових цінних паперів. За кордоном такі операції нерідко здійснюються на умовах особливої гарантії («андерайтингу») або зобов'язань банку викупити ту частину акцій, яка не була реалізованою при передплаті серед інших держателів. Іпотечні банки спеціалізуються на кредитуванні під заставу нерухомості (землі, будівель, споруд). Застава при цьому є таким способом забезпечення зобов'язань, коли кредитор (заставодержатель) у разі невиконання боржником (заставодателем) обов'язків, забезпечених заставою, має право одержати задоволення від власності заставленого майна.

Вищим органом управління КБ є річні збори акціонерів, які затверджують річний звіт про роботу банку та обирають раду директорів КБ.

У своїй структурі КБ мають управління ощадними вкладками; депозитними і касовими операціями; обліково-позиковими операціями; інвестиціями і цінними паперами; іноземними операціями; довірчими операціями; обліком, контролю, ревізією та ін.

Операції комерційних банків можна поділити на три групи: пасивні (залучення коштів), активні (розміщення коштів) і комісійно-посередницькі (виконання операцій за дорученням

клієнтів зі сплатою комісії). При здійсненні пасивних операцій спостерігається тенденція збільшення питомої ваги термінових і ощадних вкладів у складі залучених коштів за рахунок істотного підвищення відсоткових ставок по цих видах депозитів, а також поширення нових форм заощаджень.

Основне місце в активних операціях займає кредитування промислових і торгових підприємств. У сучасних умовах разом зі зростанням короткострокових кредитів усе більшого значення набувають середньо- і довгострокові кредити, кредитування населення. Найважливіші посередницькі операції комерційних банків – інкасові, акредитивні, переказні і торгово-комісійні. Особливе місце в діяльності комерційних банків займають довірчі операції і лізинг.

Комерційні банки беруть активну участь у безготівкових розрахунках між суб'єктами господарювання. Безготівкові розрахунки можуть здійснюватися у формі платіжних доручень, платіжних вимог-доручень, платіжних вимог, чеків, акредитивів і векселів. Облік чужих векселів відноситься до активних операцій банків. Оскільки термін платежу за векселем ще не наступив, банк приймає його з дисконтом (знижкою).

Відповідно до законодавства України комерційні банки мають право здійснювати широкий спектр операцій з цінними паперами, що дозволяє їм реалізовувати на фондовому ринку такі види діяльності: випуск власних цінних паперів; інвестування коштів у цінні папери; проведення торгових операцій з цінними паперами; виконання посередницьких функцій при купівлі-продажу цінних паперів; організація випуску і попереднього розміщення цінних паперів за згодою з емітентом.

У процесі інвестиційної діяльності банки формують власні портфелі цінних паперів. Як портфель цінних паперів розглядаються вкладення в цінні папери, керовані як єдине ціле. Узагальненою характеристикою портфеля цінних паперів з позиції завдань, що постають перед ним, або видів паперів, що входять до нього, є тип портфеля. Розрізняють кілька типів портфелів: зростання, доходу, ризикованого капіталу, збалансований, спеціалізований.

Останнім часом став актуальним аналіз банківської діяльності з метою вибору найбільш надійного комерційного банку. Як основні показники ефективності роботи банків можуть використовуватися норма прибутку на капітал, прибутковість активів, коефіцієнт достатності капіталу, частка прибутку в доходах і прибутковість активів.

7.2 Спеціальні кредитно-фінансові інститути

Спеціальні кредитно-фінансові інститути займаються кредитуванням окремих галузей економіки. У їхній діяльності, як правило, виділяються одна-дві основні операції, що домінують у відносно вузьких сферах ринку позикового капіталу і мають свою специфічну клієнтуру.

Інвестиційні фонди є фінансовими посередниками на ринку цінних паперів: шляхом випуску і розміщення власних акцій вони залучають кошти з метою інвестування в цінні папери інших емітентів або об'єкти нерухомості. В Україні останнім часом розвитку набувають інвестиційні фонди нерухомості, які вкладають кошти в будівництво або здають об'єкти нерухомості в оренду.

Інвестиційні компанії теж працюють на фондовому ринку: шляхом випуску і розміщення інвестиційних сертифікатів і створення таким чином пайових фондів вони залучають кошти для здійснення інвестицій у цінні папери інших емітентів та в об'єкти нерухомості.

Кредитні спілки – це неприбуткова організація, яка об'єднує не менше 50 осіб, що проживають в одному регіоні чи працюють в одній сфері. Головною метою кредитних спілок є фінансовий і соціальний захист їхніх членів шляхом залучення їхніх особистих заощаджень для взаємного кредитування. Кредитні спілки можуть давати позички й іншим кредитним спілкам, залучати вклади населення і кредити інших фінансових установ, виступати поручителями по зобов'язаннях своїх учасників, розміщувати кошти на депозитах у банках і здійснювати грошові перекази.

Довірчі товариства здійснюють представницьку діяльність згідно з договором з довірителями майна (грошових коштів) про реалізацію їхніх прав власників. В Україні довірчі товариства є товариствами з обмеженою відповідальністю.

Пенсійні фонди створюються державою і приватними підприємцями для виплати пенсій працівникам при досягненні ними певного віку. Державні пенсійні фонди поповнюються шляхом відрахувань підприємств, недержавні пенсійні фонди (НПФ) – за рахунок внесків працівників.

НПФ є неприбутковими організаціями, для яких відсутні вимоги щодо розміру статутного й інших капіталів. Функцію розміщення сконцентрованих у них пенсійних внесків виконує спеціальна структура – компанія з управління активами (КУА). Активи пенсійних фондів вкладаються головним чином у цінні папери підприємств, які заснували ці фонди, а також у суміжні компанії.

Страхові компанії здійснюють захист майнових інтересів громадян і юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, створених шляхом уплати ними страхових платежів (внесків або премій). При розміщенні коштів страхові компанії конкурують з іншими кредитними установами. Основна стаття їхніх активів – облігації промислових компаній, акції, державні цінні папери. Вони надають довгострокові кредити підприємствам і державі.

ТЕМА 8. Торгово-промислова палата України

План

8.1 Поняття «торгово-промислова палата».

8.2 Цілі і завдання торгово-промислової палати України.

8.1 Поняття «торгово-промислова палата»

Торгово-промислова палата України (ТПП України) – недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка на

добровільних засадах об'єднує юридичних осіб і громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання [14].

Відповідно до Закону про ТПП вони створюються з метою сприяння розвитку економіки України й інтегруванню у світову господарську систему, формуванню сучасної промислової, фінансової і торгової інфраструктури, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності, врегулюванню взаємин підприємців з їхніми соціальними партнерами, усілякому розвитку всіх видів підприємництва, торгово-економічних і науково-технічних зв'язків українських підприємців з підприємцями закордонних країн.

Торгово-промислові палати утворюються на території одного чи декількох суб'єктів України, а також інших адміністративно-територіальних утворень на основі принципу добровільного об'єднання їхніх засновників. На одній і тій самій території може бути утворена одна ТПП. Членами торгово-промислової палати можуть бути українські підприємства незалежно від форми власності і їхньої організаційно-правової форми і підприємці, зареєстровані у встановленому українським законодавством порядку, а також організації, що поєднують підприємства і підприємців.

8.2 Цілі і завдання торгово-промислової палати України

Палати надають практичну допомогу підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяють розвитку експорту українських товарів і послуг, для чого надають своїм членам широкий спектр професійних послуг, у тому числі консультаційних з питань зовнішньої торгівлі та оцінювання ринків, проводять незалежну експертизу товарів, здійснюють оцінювання рухомого і нерухомого майна, нематеріальних активів, надають послуги зі штрихового кодування товарів, патентно-ліцензійні послуги, оформляють документацію з метою забезпечення захисту прав на інтелектуальну власність тощо. Палати надають українським та іноземним підприємцям ділову та юридичну інформацію,

організують семінари, конференції, виставки в Україні і за кордоном, забезпечують ділові переговори з економічних питань.

ТПП України уповноважена видавати сертифікати про походження товарів, засвідчувати обставини форс-мажору, а також торговельні і портові звичаї, заведені в Україні. На базі ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, що отримав широке визнання у світі, Морська арбітражна комісія, Третейський арбітражний суд.

При Палаті функціонують галузеві комітети підприємців, які проводять незалежну експертизу нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також експертизу з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців, готують від імені членів Палати пропозиції органам державної влади щодо їх вдосконалення.

ТЕМА 9. Бізнес-асоціації

План

9.1 Бізнес-асоціації.

9.2 Переваги бізнес-асоціацій.

9.1 Бізнес-асоціації

Бізнес-асоціація – неприбуткове добровільне об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності, яке задовольняє як індивідуальні, так і загальні групові потреби своїх членів, причому члени не мають майнових інтересів щодо бізнес-асоціації; елемент інфраструктури, який сприяє розвитку бізнесу: захищає права та лобіює інтереси своїх членів [15].

Бізнес-асоціація – організації підтримки, що відіграють ключову роль у підтримці малих і середніх підприємств (МСП) шляхом надання бізнес-консультацій і послуг щодо підтримки своїх учасників, а також шляхом сприяння поліпшенню бізнес-середовища, представляючи інтереси МСП у діалозі між державним та приватним секторами.

Європейська бізнес-асоціація (ЕВА) заснована в 1999 році за підтримки Європейської Комісії в Україні з метою надати компаніям-членам можливість спільними зусиллями вирішити важливі для інвестиційного клімату України питання та покращити його на користь індустрії, суспільства, економіки та країни в цілому.

9.2 Переваги бізнес-асоціацій

Малі бізнеси, яким часто не під силу відстоювати свої інтереси самотужки, стають «важковаговиками» у складі асоціації. Переваг чимало.

По-перше, асоціація може ефективніше відстоювати права малого бізнесу і легше входити в переговорний процес із органами влади та великими бізнесами, адже «вага» асоціації робить її повноправним партнером у діалозі, в якому голос дрібного підприємця може загубитися.

По-друге, це можливість отримати потрібну експертну інформацію в потрібний час. Наприклад, якщо готується законопроект із певної теми, асоціація може дати раціонально обґрунтовані рекомендації, які відображуватимуть реальні потреби підприємців.

По-третє, асоціації допомагають підприємцям професійно рости і ставати успішнішими, надаючи їм консалтингові та інші послуги з розвитку бізнесу. Так, за період реалізації проекту ПРООН було розроблено 35 нових послуг, які можуть надавати бізнес-асоціації, ще 17 існуючих послуг — вдосконалено. Кількість підприємців, охочих отримувати такі послуги, також зросла — на 65 %.

І, нарешті, підвищення стандартів якості в бізнесі, причому з ініціативи самого бізнесу, який у такому випадку отримує репутаційні переваги.

Така практика також є механізмом протидії недоброчесній конкуренції та корупційним практикам, полегшує доступ на зовнішні ринки завдяки гармонізації з міжнародними стандартами, сприяє покращенню екологічності виробництва.

ТЕМА 10. Громадські об'єднання підприємців

План

10.1 Громадські об'єднання підприємців, напрями діяльності.

10.2 Завдання громадських організацій у сфері розвитку підприємництва.

10.1 Громадські об'єднання підприємців, напрями діяльності

Громадські об'єднання підприємців є ключовим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва. Громадським організаціям підприємців має бути надана можливість брати участь у формуванні державної політики з питань підприємництва, мати представництво у владі як чільної активної частини суспільства, що забезпечує значну частину робочих місць і бюджетних податкових надходжень. Шляхом активної участі представників громадських організацій у складі дорадчих рад, комітетів, комісій, які створені при інститутах виконавчої влади різного рівня, об'єднання намагаються впливати на рішення, що стосуються підприємництва, брати активну участь у підготовці нових законопроектів, постанов.

Стратегічним напрямом діяльності громадських організацій є комплексна підтримка членів організацій, захист їхніх конституційних, соціальних, економічних прав, лобіювання і відстоювання їхніх інтересів, сприяння розвитку і співробітництву малих, середніх і приватизованих підприємств, розширенню сфери їхньої діяльності.

10.2 Завдання громадських організацій у сфері розвитку підприємництва

Одним із основних завдань бізнес-об'єднань – громадських організацій, спілок, асоціацій – є представлення інтересів їхніх членів у владі. За 20 років існування в нашій країні

підприємництва з'являлося і зникало безліч різних об'єднань і союзів бізнесменів. Ідеї координації та об'єднання спільних зусиль завойовують останнім часом все більше прихильників. Підприємці доходять висновку, що вирішувати проблеми та здійснювати дійсно рішучі дії краще і легше разом. Сьогодні складно знайти представника малого чи середнього бізнесу, що не є членом якого-небудь професійного об'єднання, торговельно-промислової палати, федерації виробників і працедавців або галузевої бізнес-асоціації. Багато громадських організацій регулярно видають інформаційні бюлетені і розповсюджують їх серед своїх членів, деякі видають спеціалізовані журнали, мають свої сайти, що сприяє оперативному розповсюдженню інформації [9].

В Україні налічується велика кількість громадських об'єднань підприємців, які об'єднують різні групи підприємців за різними ознаками. Переважно у великих містах, промислово розвинених регіонах і центрах створюються регіональні та галузеві бізнес-асоціації.

До об'єднань загального спрямування належать Український Союз промисловців і підприємців, Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України, Українська рада промисловців і підприємців, Спілка орендарів і підприємців України, «Союз нової формації України», Всеукраїнське громадське об'єднання «Нова генерація», Агенція з розвитку малого та середнього підприємництва, Асоціація сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні «Єднання», Всеукраїнське об'єднання підприємців малого та середнього бізнесу «Фортеця», Всеукраїнське громадське об'єднання підприємців «Нова Формація», Діловий Союз України тощо.

Дедалі частіше підприємці об'єднуються між собою за професійними ознаками: Всеукраїнське об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств машинобудівної та металообробної галузей «Металіндустрія – Україна», Асоціація роботодавців торгівлі та комерційної сфери економіки України, Асоціація приватних пекарів і кондитерів України, Асоціація фермерів України, «Союз Ювелірів України», Асоціація

українських підприємств вторинних металів «Втормет», Всеукраїнське об'єднання зброярів, Асоціація виробників і будівельників полімерних трубопроводів, Союз оптовиків і виробників алкоголю та тютюну, Асоціація суднобудівників України «Укрсудпром», Ліга нафтопромисловців України (ЛНУ), Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, Спілка молочних підприємств України тощо. Об'єднання, що займаються майновими питаннями: Всеукраїнська асоціація управління інвестиціями, Асоціація ріелтерів України, Асоціація інвестиційного бізнесу, Фонд соціального захисту та післяприватизаційної підтримки колективних і приватизованих власників тощо.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

- 1 Інфраструктура ринку: поняття, сутність, основні елементи.
- 2 Підприємства роздрібної торгівлі, характеристика і основні функції.
- 3 Класифікація підприємств роздрібної торгівлі.
- 4 Підприємства гуртової торгівлі, характеристика їхньої діяльності.
- 5 Класифікація підприємств оптової торгівлі.
- 6 Складське господарство, його роль і складові.
- 7 Товарні біржі, їхнє призначення, функції.
- 8 Характеристика основних видів бірж.
- 9 Класифікація біржових угод.
- 10 Брокерська та дилерська діяльність на біржі.
- 11 Сутність діяльності ярмарків, їхнє призначення та функції на товарному ринку.
- 12 Аукціони, їхня роль на товарному ринку.
- 13 Агентські фірми, їхнє призначення на товарному ринку.
- 14 Дилерські фірми, характеристика їхнього функціонування.
- 15 Дистриб'ютори, характеристика їхньої діяльності.
- 16 Характеристика виставково-ярмаркової діяльності на ринку.

17 Роль торгових складів у комерційній діяльності підприємств.

18 Лізинг: організаційні форми, правове регулювання.

19 Основні поняття лізингу: об'єкти і суб'єкти, класифікація.

20 Страхові компанії, їхні цілі, функції. Основні напрями страхової діяльності.

21 Роль і місце страхової діяльності як елемента інфраструктури в ринковій економіці.

22 Економічний зміст страхування та його значення в інфраструктурі ринку.

23 Аудиторські організації, характеристика їхнього функціонування.

24 Юридичні компанії, їхнє призначення на товарному ринку.

25 Служби зайнятості, їхнє призначення, функції.

26 Кадрові служби суб'єктів товарного ринку, їхнє завдання, функції.

27 Навчальні заклади з професійного навчання, їхні види, характеристика функціонування.

28 Кадрові та рекрутингові агентства: значення в інфраструктурі ринку праці України.

29 Транспортна система, її роль у розвитку товарного ринку.

30 Система зв'язку, її роль у розвитку товарного ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7.12.2000 р. № 2121-III. *Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (Додаток до журналу «Вісник Національного банку України»)*. 2001. № 1. С. 3–46 (зі змінами та доповненнями).

2 Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. *ВВР України*. 1996. № 18. С. 78.

3 Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII (ред. станом на 03.07.2020 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 49. Ст. 682.

4 Про товарну біржу : Закон України від 10.12.1991 р. № 1956-XII (ред. станом на 06.11.2014 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 10. Ст. 139.
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

5 Про цінні папери і фондову біржу : Закон України від 29.05.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.

6 Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України. *Голос України*. 1995. С. 8–9.

7 Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії : Указ Президента України від 19.02.1994 р. № 55/94. *Голос України*. 1994. С. 8–9.

8 Про промислово-фінансові групи в Україні : Закон України станом на 01.01.1996 р. *Верховна Рада України*. Офіц. вид. Київ: Парламентське видавництво, 1996. 207 с.

9 Про довірчі товариства : Декрет Кабінету Міністрів України від 17.03.1993 р. № 2393. *Урядовий кур'єр*. 1993. 1 квіт.

10 Стратегічні засади розвитку національного господарства в умовах нестаціонарної економіки : колективна монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ, 2019. С. 41–50.

11 Глушенко Т. М., Омельченко Д. В. Пріоритети розвитку економічного потенціалу України. *Научный взгляд в будущее*. Одеса : КУПРИЕНКО СВ, 2018. Вып. 10. Т. 3. С. 13–16. DOI: 10.30888/2415-7538.201-10-03-009.

12 Громова О. В., Потоцька Ю. Є. Оптимізація методів оцінки конкурентоспроможності сучасних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 6 (23). С. 61–67.

13 Менеджмент на залізничному транспорті : навч. посіб. / О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, О. Л. Васильєв та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2010. 300 с.

14 Публічне управління та адміністрування : теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. / С. В. Панченко, О. Г. Дейнека, О. В. Дикань та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 380 с.

15 Логістика на залізничному транспорті : навч. посіб. / С. В. Панченко, О. Г. Дейнека, О. В. Дикань та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 263 с.

16 Управління персоналом : навч. посіб. / О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, І. В. Паламарчук та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 226 с.

17 Коротич Е. Б. Инфраструктура рыночной экономики : тексты лекцій. Харьков : РИО ХГЭУ, 1998. 28 с.

18 Коротич О. Б. Вдосконалення ринкової інфраструктури. *Вісник Харк. держ. екон. ун-ту*. 1998. № 3 (7). С. 35–38.

19 Крихтіна Ю. О., Громова О. В., Брехаря А. К. Визначення стратегічних перспектив розвитку території. *Науковий журнал «Публічне управління і адміністрування в Україні»*. 2019. № 13. С. 39–46. URL : <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/13-2019/9.pdf>.

20 Громова О. В., Крихтіна Ю. О., Сторожилова У. Л. Привабливість Причорноморського регіону: технології Smart cities та модернізація існуючих компаній у високоефективні. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. Вип. 31/2018. С. 116–120.

21 Крихтіна Ю. О., Петрушова Д. В. Особливості концентрації капіталу в сучасних умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків : УкрДАЗТ. 2011. № 33. С. 105–109.

22 Крихтіна Ю. О., Гриценко Н. В. Реструктуризація залізничного транспорту України в умовах кризи. *Інституціональний вектор економічного розвитку / Institutional*

Vector of Economic Development: зб. наук. праць МІДМУ «КПУ». Мелітополь : Вид-во КПУ, 2009. Вип. 2 (2). С. 60–66.

23 Паламарчук І. В. Регіоналізація в умовах економічної глобалізації світогосподарських зв'язків. *Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин* : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених 29 березня 2019 року. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2019. С. 178–180.

24 Найденова М. В., Громова О. В., Паламарчук І. В. Роль внешнеэкономических факторов в процессе модернизации экономики Украины. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2013. Т. 18. Вип. 4/2. С. 181–185.

25 Паламарчук І. В., Артюх Н. А. Управління ланцюгами постачань та використання засобів логістичної інфраструктури. *Вісник економіки транспорту і промисловості* : збірник науково-практичних статей. Харків, 2018. № 60. С. 102–107.

26 Паламарчук І. В. Инвестиции и реконструкция вокзалов: юнион стейшн в денвере. *Вагонный парк*. Харьков, 2013. № 11(80).

27 Страхування в Україні : збірник нормативних актів, методичних та інформаційних матеріалів. Київ : Правові джерела, 1996. 338 с.

О. В. Дикань, Т. М. Глушенко, М. В. Гараєв
ІНФРАСТРУКТУРА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Конспект лекцій

Відповідальний за випуск Глушенко Т. М.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 18.03.21 р.
Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.
Умовн.-друк.арк. 2,25. Тираж 5. Замовлення №
Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.